

LU Goda doktora, prof. **A. Mēdera** ieguldījums Latvijas pērļu ieguves vēstures izpētē

Mudīte Rudzīte

Latvijas Universitāte Zooloģijas muzejs

Mudite.Rudzite@lu.lv

Māris Rudzītis

Latvijas Universitāte Ģeoloģijas muzejs

Maris.Rudzitis@lu.lv

Latvijas Universitātes 76.konference 2018.gada 29. janvārī

Biogrāfija (1)

- Alfrēds Meders dzimis Rīgā vācu ģimenē 1873. gadā, viņa tēvs bija matemātikas skolotājs.
- 1890. gadā sāka Tērbatā studēt matemātiku, pēc tam bija Rīgas Politehniskā institūtā K. R. Kupfera asistents tēlotājā ģeometrijā, vēlāk docents un adjunktprofesors.

Latvijas Valsts vēstures arhīvs.
LVVA 7175 1 92

Rīgas Politehniskā institūta
valdes protokoli, ko rakstījuši
T. Bude,
A. Meders un
A. Hedenstrēms.
Datēti ar 1873.g.

[http://earchive-
estlatrus.eu/ru/collections?p_p_id=earchivecatalog_WAR_earchiveportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_714710835_view=document&earchivecatalog_WAR_earchiveportlet_documentId=3897](http://earchive-estlatrus.eu/ru/collections?p_p_id=earchivecatalog_WAR_earchiveportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_714710835_view=document&earchivecatalog_WAR_earchiveportlet_documentId=3897)

Biogrāfija (2)

- 1905. g.
Sanktpēterburgas
Universitātē ieguva
maģistra grādu.
- Kad 1919. gadā tika
dibināta Latvijas
Augstskola, A. Meders
tika iecelts par tās
profesoru.

A. Meders nodarbojās ar diferenciālo ģeometriju, matemātisko analīzi un varbūtību teoriju.

Dažas publikācijas:

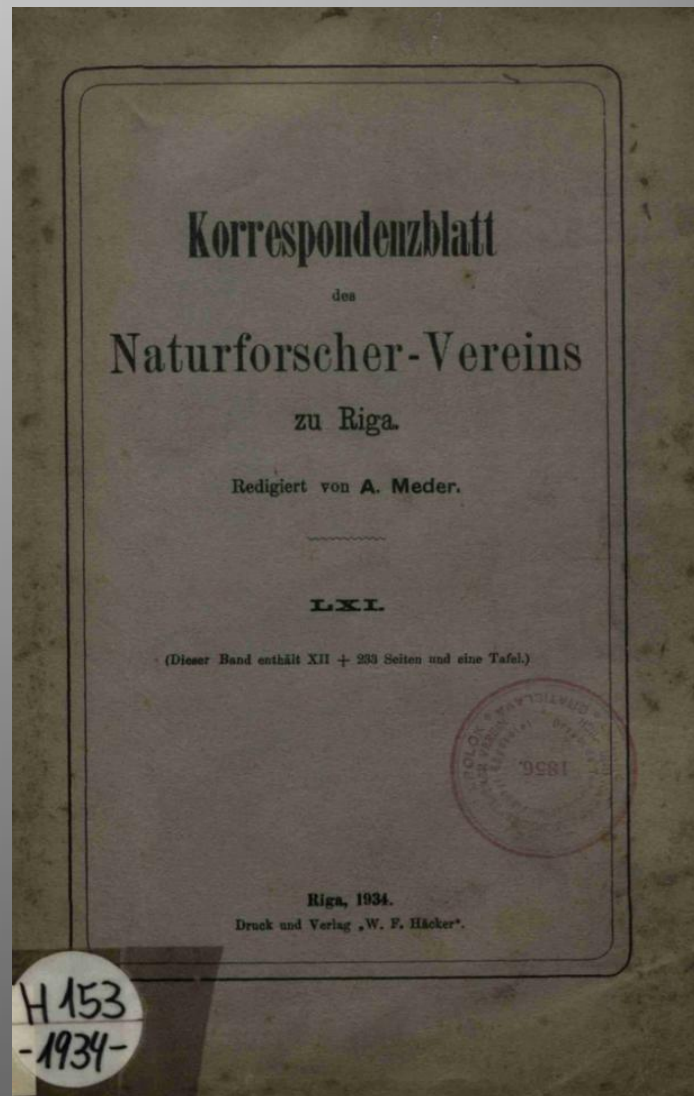
- *Über einige Arten Singularer Punkte von Raumkurven* (1896);
- *Zur Theorie der singularen Punkte einer Raumkurve* (1899);
- *Analytische Untersuchung singularer Punkte von Raumkurven* (1910).
- *Über die Determinante von Wronski* (1906);
- *Zur Differentiation bestimmter Integrale nach einem Parameter* (1911).
- А. Медеръ. Высшая математика. Аналитическая геометрія на плоскости -- Аналитическая геометрія въ пространствѣ -- Дифференціальное исчисленіе -- Интегральное исчисленіе. Рига: Вальтерсъ и Рапа 320 с. 2-ое издание. Рига, (1923).

A. Meders interesējās arī par zinātņu, sevišķi matemātikas, vēsturi.

- A. Meder. **Direkte und indirekte Beziehungen zwischen Gauss und Dorpater Universität**: Archiv für Geschichte der Mathematik, der Naturwissenschaften und der Technik, 1928, 11, S. 62-67.
- A. Kneser, A. Meder. **Piers Bohl zum Gedächtnis**. Jahresbericht der Deutschen Mathematiker-Vereinigung, Jg. 33 (1925), S. 25–32
- A. Meder. **Prof. Dr. Karl Reinhold Kupffer**. Baltische Monatshefte 1936. S. 1-5.

Biogrāfija (3)

- A. Meders bija Rīgas Dabas Pētnieku biedrības (Naturforscher-Verein zu Riga) biedrs.
- Vairākus gadus bija izdevuma „Korrespondenzblatt des Naturforscher-Vereins zu Riga” redaktors.
- Zināms, ka viņš rakstījis un referējis Rīgas Dabas Pētnieku biedrībā arī par astronomiju, meteoroloģiju un bioloģiju.

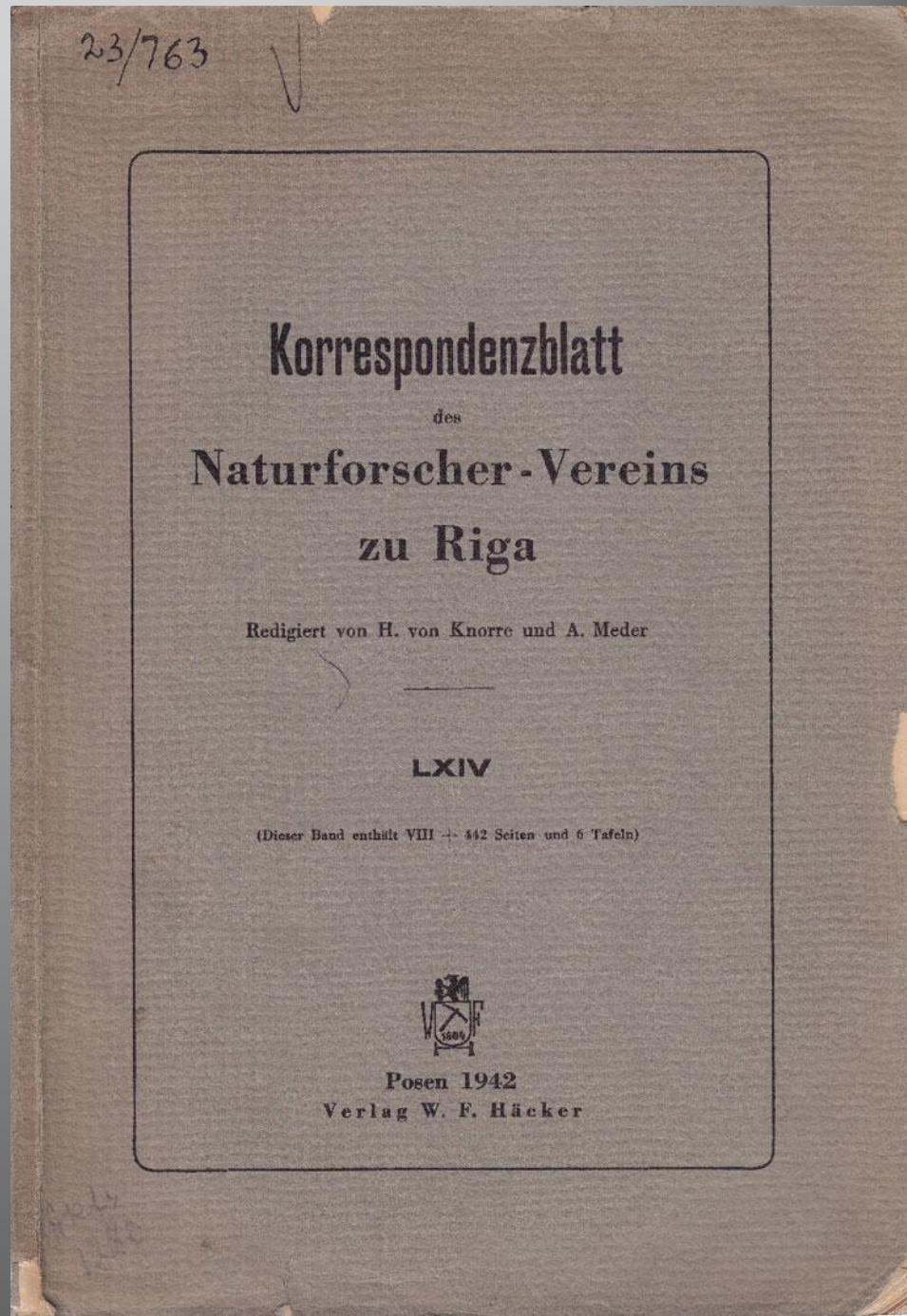
Matemātikas nodaļa, A. Meders. 1938.

Studenti viņu atcerējās kā izcilu profesoru.
1938. g. pēc Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes priekšlikuma
ievēlēts par **Goda doktoru**, kā arī
apbalvots ar **3. pakāpes Triju zvaigžņu ordeni**.
1939. g. nogalē repatriējies uz Vāciju.

Poznaņā (Posen) 1942. gadā,
iznāca „Korrespondenzblatt des
Naturforscher-Vereins zu Riga”
pēdējais - 64. sējums.

Izdevuma redkolēģija ar
pateicības vārdiem atvadījās no
visām organizācijām, ar kurām
daudzus gadus bija cieši
sadarbojusies Rīgas
Dabaspētnieku biedrība, tai
skaitā, Herdera institūtam Rīgā
un Rīgas domei.

1944. g. Alfreds Meders miris.

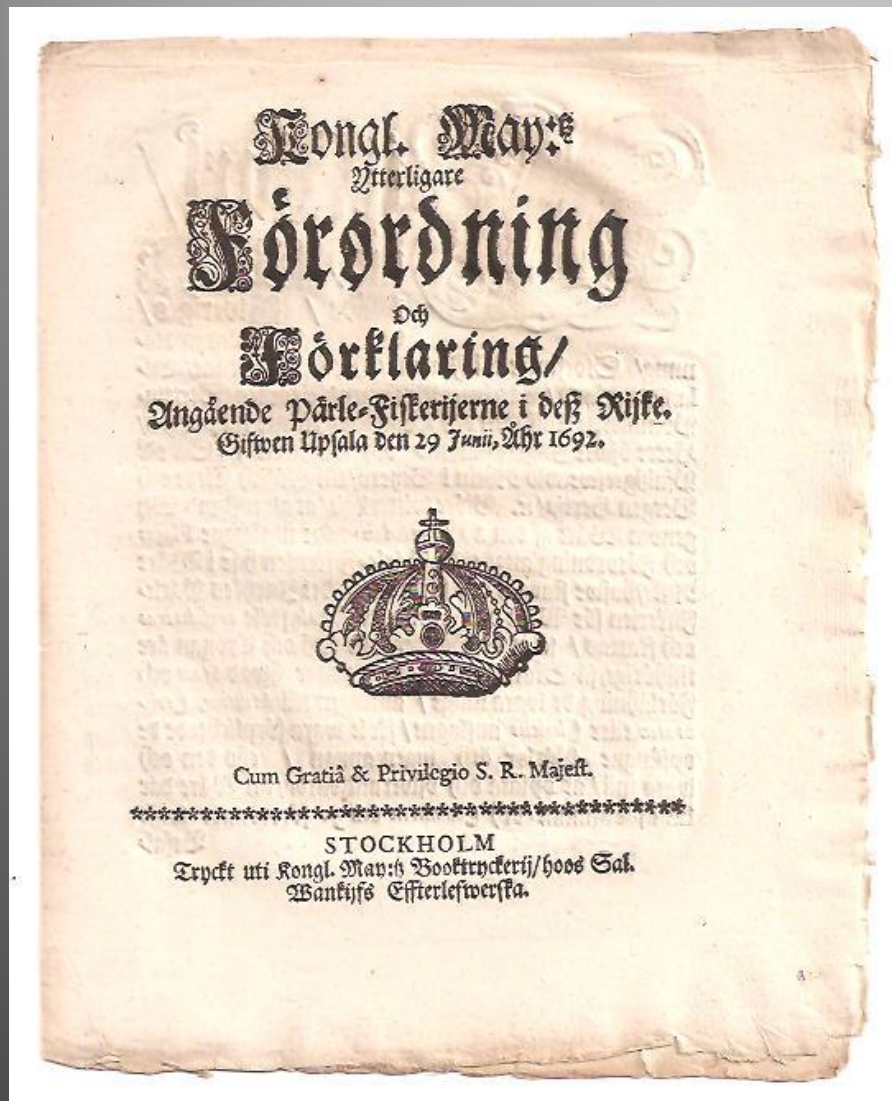
Galvenais informācijas apkopojums par pērļu ieguves
vēsturi laikā līdz 1925. gadam:
Perlenfischerei in Liv- und Estland. s.111.-116.

17. gs. zviedru Vidzeme, Igaunija un Ingrija

Pērļu ieguves noteikumi. 1692.g. Stokholma.

- Kongl. Maytz Placat och Förordning angående Pärle-Fiskerijerne uti dess Rijken: Gifwen Upsala den 29 Junii, Åhr 1692. Stockholm.

Liefländische HISTORIA.

Oder
Kurze Beschreibung
der Denckwürdigsten

Kriegs- und Friedens- Geschichte

Esth- Lief- und Lettlandes;

Vornehmlich in sich begreifend

Einen kurzen Bericht von den Rahmen / Eintheilung/
und Beschaffenheit der Provinz Liefland / von derselben ältesten
Einwohnern / der Ehsten und Letten Ursprung / Heydenthum und
erster Bezwungung:

Von des Schwert-Brüder und Marianischen Teutschen Ritter
Ordens Anfang / Regierung und Untergang:

Von denen zwischen Schweden / Polen / Moscau und Denne-
mark ic. des Landes wegen / geführten langwierigen Kriegen / und viel an-
dern biß auff 1690. Jahr / vorgelauffenen denckwürdigen
Dingen mehr;

Theils aus Ein- und Ausländischen Geschicht-Schreibern / theils
aus glaubwürdigen / noch ungedruckten Urkunden / und selbstreigenen
Erfahrung zusammen getragen /

und in fünf Büchern abgefaßt /

CHRISTIANO Kelchen / Pastore zu St. Johannis
in Zertven / im Herzogthum Esthland.

Cum gratia & Privilegio Sacrae Regiae Maj. Sueciae

Christian Kelch 1657- 1710
"Liefländische Historia" 1695

V e r s u c h
einer
Naturgeschichte
von
L i v l a n d,

entworfen
von
J. B. F i s c h e r.

Zweite vermehrte und verbesserte Auflage.
M i t K u p f e r n.

Königsberg,
bey Friedrich Nicolovius.
1791.

MÉMOIRES
DE LA
SOCIÉTÉ MALACOLOGIQUE

DE
BELGIQUE

TOME VII

Année 1872.

BRUXELLES

IMPRIMERIE ET LITHOGRAPHIE DE V^e NYS

57, RUE POTAGÈRE, 57

Das „Inland“ erscheint wöchentlich in Nummern von einem Bogen in gr. 4., zu denen erforderlichen Falles noch Beilagen gegeben werden. Der Pränumerationspreis für das Jahr beträgt 6 Rbl. S. mit Einschluß der

Das Inland.

Poststeuer im ganzen Reiche und 4½ Rbl. S. in Dorpat. Man abonnirt bei dem Redacteur C. Reinthal und bei dem Buchdrucker H. Laakmann in Dorpat. Insertionsgebühren für die Zeile werden mit 3 Kop. S. berechnet.

Eine Wochenschrift

für

Liv-, Est- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur.

Einundzwanzigster Jahrgang.

Perlenfischerei.

Unter der in den Gewässern des indischen Oceans lebenden eigentlichen Perlenmuschel (*Mytilus margaritifer*, Linné. *Meleagrina margaritifera*, Lamarck) liefern auch mehrere andere Arten von Schalthieren ähnliche Kugeln (perula, d. i. sphaerula), die von gleichem Stoffe wie die Schalen, aber rundlich, härter und von schönem Glanze sind, und theils — als sog. gewachsenes Perlmutter — an der innern Seite der Schalen, theils — und das allein sind die eigentlichen Perlen — zwischen den Mantellappen des Thieres

Nach Apollonius von Tyana verstanden die Indier die Kunst, die Perlmuscheln zur Fabrication von Perlen zu nöthigen. Sie bewogen die Muscheln durch eine Lockspeise zur Oeffnung, verwundeten sie mit einem Griffel und ließen den Saft in eiserne Formen fließen, worin er sich zu Perlen verhärtete. Noch jetzt sollen die Perlenfischer die Schalen vorsichtig anbohren und dann die Muscheln wieder ins Meer senken *).

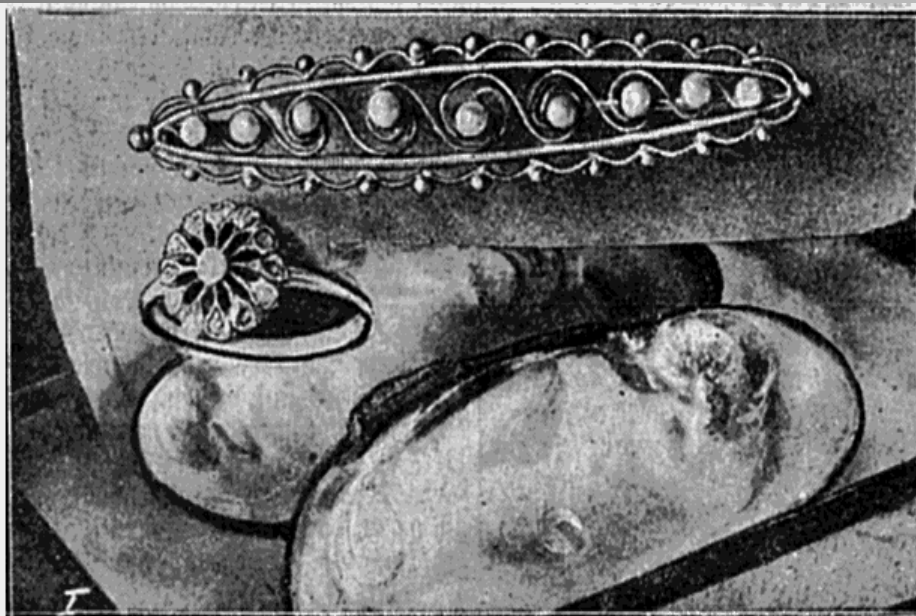
Die acht orientalischen Perlen sind entweder von reinem Wasser oder etwas gelblich; erstere stehen in Europa in höherem Werthe, letztere ziehen die Araber und Indier vor.

C.R.(Russwurm, Carl Friedrich Wilhelm), 1856. Perlenfischerei.
Das Inland, Dorpat. 409-416.

Rīgas Dabaspētnieku biedrības
sanāksmē **1924.g. 17. novembrī**
A. Meders referēja par savu rakstu un
pērļu ieguvu Vidzemē un Igaunijā.
Klātesošie piedalījās diskusijā, tā ir
protokolēta un publicēta
Korrespondenzblatt 59. sējumā
1927.gadā. Septiņi sanāksmes
dalībnieki stāstīja par novēroto –
atrastām pērlēm, pērlēm rotaslietās,
bet
Dr. H. v. Hedenstrēms demonstrēja
baronu Pālenu dzimtai piederošu
1812.g. izgatavotu gredzenu ar palielu
pērli no Vesetas.

Skolu muzeja Gaujas izstāde 1933.gadā

I. Gaujā izejotās pērkles — „gleemesču gulīd” un rotās.

Bakar skolu muzeja telpās, Baldemara ceļā 36-a, skolotāju departamenta direktors R. Osolinš atkābja Gaujas izstādi, kura ir ne tikai nopietnu smadzeņu pērkļu, bet arī leela sagatavošanas darba kopdarbums. „Māzīsimēs mīlēt savu dabu, savu dzimteni,” tā direktors teica atkābšanas runā. Šādi izstādē tiek rādīts daudz to var māzīsimēs. Gauju daudzi redzējuši, gar Gauju staigājuši un preezajušies salūmnieki. Gauja daudzstāstī peeminēta dzeefmās, bet te Gauja atkābjas mums arī ar savu iekšsturi, savu iekšējānos, te redzams, kas cewebrības zeenīgs atrodas Gaujā un ap to. Starp citu, te dabuīdām dzirdēt, ka Gauja...

Gauja un ap Gauju — dažādi ceļi, apzi, olerš, stāstīti kalzīti frīstāti, pahratmenojumi un z.. tad leela bagātība augu valsts paraugi Gaujas pērkraistes plavā. Bagātas Gaujas un viņas pērketu gleemesču kolekcijas. Serwīckļu ušmanību jaiša.

Gaujas pērkles.

Tādās mums dod dūsi Gaujas un viņas pērketu gleemesču jāvok wāhlos. Izstādītā arī jāvprausāmā adāta, kas rotāta glīstām Gaujas pērklem. Pērkles apstātas paraugos leelā stādā.

Pēdējās rotas no Latvijas
pērlēm
(laikraksts “Jaunākās
ziņas”)

LU Zooloģijas muzeja R. Kampes kolekcijas pārļu veidojumu paraugi no 20. gadsimta trīsdesmitajiem gadiem

Nr. p.k.	Skaitis	Apraksts
1	8	2 baltas ap 1 mm, 1 lielāka perlamutra, 5 ļoti mazi neregulāri
2	1	balta, apaļa, spīdīga, zem 2 mm
3	2	viens 1,5 mm balts neregulārs, otrs zem 1 mm balts
4	8	ļoti mazi balti krikumi, visi zem 1 mm
5	3	mazas, spožas baltas apaļas, ap 1 mm
6	7	2 melnas, apaļas, spīdīgas, zem 1 mm, vienādas!, 1 balta neregulāra 2-3 mm, 4 mazas baltas neregulāras zem 1 mm
7	2	tumši brūnas garenas, garumā 3 un 4 mm, ar iežmaugu
8	1	Brūna 6 mm garumā, 2 un 3 mm platums, ar iežmaugu pa vidu
9	2	1 balta spoža tikai no vienas puses 2 mm, otra nespodra 3 mm garena
10	15	visas baltas neregulāras zem 1 mm
11	1	Ap 2 mm diametrā brūna bumbiņa
Kopā	50	

1934. gadā Amatā atrasta upespērlene ar
sīkiem veidojumiem, kas varētu būt pērļu
aizmetņi

Merquitan marginifer
Ar 1 tumšu pērli un
diviem maziem spīdīgiem
koši pelniem gabaliņiem
pie mūšiem. Amatā
1934g. J. R. Kruus

Palielinājumā:

Paraugs ar tumšiem un gaišiem veidojumiem

Brūns veidojums ar iežmaugu

Ļoti sīki, neregulāri perlamutra veidojumi

... bet īstas un kvalitatīvas pērles Latvijā vairs nav atrodamas

- Pirms 300 gadiem Latvijas upēs vēl bija miljoniem pērleņu
- Tikai uz vairākiem simtiem tūkstošu gliemeņu ir iespējams atrast vienu kvalitatīvu, spožu pērli
- ... Latvijas atradnēs kopā ir mazāk nekā **25 000** pērleņu

2003. gadā Zaubē un Vesetā atrastas pērleņu čaulas un to fragmenti

Dabas aizsardzības pārvalde

Baznīcas iela 7, Sigulda, LV-2150, tālr. 67509545, fakss 67509544, e-pasts daba@daba.gov.lv

RĪKOJUMS
Siguldā

2015. gada 29. maijā

Nr. 1.1/ 34 /2015 – P

*Par ierobežotas pieejamības informācijas
statusa noteikšanu informācijai par
īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu vietām*

Pamatojoties uz Vides aizsardzības likuma 5. pa aizsargājamām dabas terit 5. panta trešo daļu un Min aizsardzības pārvaldes nolī 1. Šādu īpaši aizsargājam kuru dzīvotņu vai atraš: 1.1. *Aquila chrysaetos* 1.2. *Margaritifera margaritifera* 1.3. *Cypripedium calce 2. Informācija par šī rīkoj dabas teritorijās esošo pieejamības informācij minētajā sarakstā; 3. Atzīt par spēku zaud rīkojumu Nr. 26 par informācijai aizsargājam īpaši aizsargājamo b*

1. Šādu īpaši aizsargājamās dabas teritorijās esošo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu, kuru dzīvotņu vai atrašanās vietu atklāšana var kaitēt vides aizsardzībai:
 - 1.1. *Aquila chrysaetos* klinšu ērglis;
 - 1.2. *Margaritifera margaritifera* ziemeļu upespērlene;
 - 1.3. *Cypripedium calceolus* dzeltenā dzegužkurpīte;
2. Informācija par šī rīkojuma 1. punktā noteiktajā sarakstā iekļauto īpaši aizsargājamās dabas teritorijās esošo īpaši aizsargājamo sugu dzīvotnēm uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju uz laiku, kamēr īpaši aizsargājamā suga ir iekļauta iepriekš minētajā sarakstā;

Ģenerāldirektore

Sandra Bērziņa

Pilāts 29198590

Kopijas: Dabas aizsardzības pārvaldes amatpersonām un darbiniekiem

2015.
29.05.2015.

DAP rīkojums 2015.g.

*Par ierobežotas pieejamības informācijas
statusa noteikšanu informācijai par
īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu vietām*

Lūcija Kuzāne grāmatā par J.Jaunsudrabiņu
«Saule mūžam mana»
(2017) raksta:

... Ap kaklu viņai (*Elizabetei Jaunsudrabiņai*)
krelles no Pededzes ūdeņos zvejotām pērlēm.
Vīrs gan rotu neatzīst: tā esot dzīvu radību
maitāšana, jo pilns tikai viens gliemežvāks no
simta. Bet Elizabete iekāroja un dabūja šo
dārgumu, kāds ir tikai divām vai trim sievietēm
Latvijā. ...

..!! apgalvojums neatbilst patiesībai

Pērļu rašanās statistika rāda, ka

- tikai uz vairākiem simtiem tūkstošu gliemeņu ir iespējams atrast vienu kvalitatīvu, spožu pērli
- ... Latvijas atradnēs kopā ir mazāk nekā **25 000** pērleņu

Paldies par uzmanību!

